

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-66>

УДК 37(477.85):796

Гакман А.В., Ушенко Ю.О., Галан Я.П., Кожокар М.В.
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ОСНОВ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

Анотація. Актуальність обраного напрямку дослідження посилюється і тим, що в Україні, як державі, яка є активним учасником міжнародного олімпійського руху, існує нагальна потреба розгортання цього виду діяльності, потребує дослідження змістовний компонент шкільних програм олімпійської освіти, ефективність організації та форми впровадження знань олімпійської тематики. У зв'язку з цим важливо визначити шляхи впровадження відповідних заходів в систему шкільної олімпійської освіти України. Метою нашого дослідження є дослідження становлення педагогічних основ олімпійської освіти в Україні. У статті виділено роль і місце П'єра де Кубертена у формуванні та становленні олімпійської освіти. Виокремлено етапи становлення й розвитку олімпійської освіти в Україні. Проаналізовано українську систему олімпійської освіти, реалізація якої здійснюється у двох основних напрямках: загальноосвітньому й спеціально-освітньому. Отже, створення сучасної системи освіти і виховання підростаючого покоління неможливе без оптимального вирішення цілої низки соціальних, економічних, екологічних, політичних, правових та інших завдань.

Ключові слова: олімпійська освіта, становлення, етапи розвитку

Hakman Anna, Ushenko Yuriy, Galan Yaroslav, Kozhokar Maryna
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

PROMOTING PEDAGOGICAL BASIS OF OLYMPIC EDUCATION IN UKRAINE

Summary. The urgency of the chosen direction of research is also intensified by the fact that in Ukraine, as a country that is an active participant in the international Olympic movement, there is an urgent need for the deployment of this type of activity; it requires the study of the content of the school curriculum of Olympic education, the effectiveness of the organization and the form of introduction of knowledge of the Olympic theme. In this regard, it is important to determine the ways of implementing appropriate measures in the system of school Olympic education in Ukraine. The purpose of our research is to study the formation of the pedagogical foundations of the Olympic education in Ukraine. The article highlights the role and place of Pierre de Coubertin in the formation and formation of Olympic education. The stages of the formation and development of the Olympic education in Ukraine are distinguished. The Ukrainian system of Olympic education is analyzed, implementation of which is carried out in two main directions: general education and special educational. Consequently, the creation of a modern system of education and upbringing of the younger generation is impossible without the optimal solution of a range of social, economic, environmental, political, legal and other tasks. One of the options for solving this difficult problem may be the organization of an educational process based on the ideology of olympias, through the introduction of a system of Olympic education and the dissemination of literature among students. Olympic education, as an effective means of raising children and young people, has deep historical roots. Its dynamics can be represented in the form of three successive stages: the first – the origins of the idea of Olympic education; the second is the formation of its foundations; the third – realization and development. The implementation of Olympic education in the educational process of children and youth is carried out through the introduction of innovative projects, the use of methodological aids, the use of various forms of the dissemination of Olympic ideas.

Keywords: Olympic education, formation, stages of development.

Постановка проблеми. Існування сучасної системи освіти і виховання підростаючого покоління неможливе без оптимального вирішення цілого ряду соціальних, економічних, екологічних, політичних, правових та інших завдань. Найпріоритетнішим, на думку науковців може бути організація освітньо-виховного процесу на основі ідеології олімпізму, шляхом запровадження системи олімпійської освіти та розповсюдження літератури серед учнівської молоді [1; 3; 7; 9].

На сьогодні, олімпійська освіта, крім того що є важливим фактором розвитку олімпійського руху в Україні, так олімпійська освіта ще є ефективним засобом вирішення завдань, що стоять перед державою, і, насамперед, важливим компонентом гуманітарного виховання, спрямованого на формування в українців фізичного і морального здоров'я, навичок здорового способу життя, залучення їх до занять фізичною культурою та спортом, передусім підростаючого покоління [2; 6; 8].

В Україні, яка є важливою складовою міжнародного олімпійського руху, ідея поширення знань олімпійської тематики набула поширення наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. У дослідженнях М. Булатової, Б. Ведмеденка, В. Драги, К. Козлової, В. Платонова, Н. Турчиної та інших зазначається, що підвищення обізнаності в олімпійському русі спрямовується на розв'язання певного протиріччя між високими досягненнями у спорті і низьким рівнем фізичної культури, знань про олімпійські ідеали та цінності олімпізму серед учнівської молоді [2–4; 11; 13; 15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомо, що П'єр де Кубертен, засновник сучасного олімпійського руху, пов'язував філософію олімпізму з ідеєю вдосконалення людини, людських відносин і суспільства на основі використання спорту, спортивних змагань і підготовки до них (В.М. Платонов, С.І. Гуськов, 1994; А.Н. Бургеев, 1993, 1997). Спираючись на гуманістичні

ідеї Кубертена, педагоги довели, що завдяки реалізації олімпійської освіти, можливо виховати у підростаючого покоління таку життєву позицію, в якій гуманізм є необхідною нормою поведінки (А.Т. Гутін, 1984; О.І. Самусенков, 1989; Ю.П. Сегал, 1990; Г.Ф. Петлеваний, А.Г. Егоров, 1996; О.В. Козирева, 1997; М.Д. Лагутін, О.О. Лютикова, 1997; Г. Скрипнік, 1999; В.І. Столяров, 1999; Л. Заріпова, 2001; М. Булатова, 2010; Єрмолова, 2012; Я. Зорій, 2016; Я. Галан, 2017 та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед ряду досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців нами не виявлено систематичних досліджень, де б було представлено єдину систему формування педагогічних основ олімпійської освіти в Україні.

Метою нашого дослідження є дослідження становлення педагогічних основ олімпійської освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний Олімпізм, займаючи особливе місце в соціальному і культурному житті суспільства, розглядається як значуща соціокультурна інформація, в якій закладені гуманістичні цінності: добра воля людей, прагнення до миру, співпраці і взаєморозуміння. Мета Олімпізму полягає в тому, щоб поставити спорт на службу гармонійного розвитку людства, сприяючи створенню мирного суспільства, яке зацікавлене в збереженні людської гідності. Будь-яка форма дискримінації по відношенню до країни або особи – расового, релігійного, політичного або іншого характеру, або за ознакою статі – несумісна з приналежністю до олімпійського руху [7].

У сучасному суспільстві формується гострий запит на гуманізм і боротьбу з антигуманними проявами реальності, що визначає необхідність культивування цінностей олімпізму [6] і вимагає розробки нових підходів, що дозволяють перетворити технологію прикладного використання засобів фізичної культури і спорту для освоєння культурних основ олімпізму і посилити його гуманістичні початки соціалізації [5], в тому числі, в аспекті формування етнічної толерантності.

Українські освітні стандарти другого покоління в якості одного з найважливіших компонентів конструкції передбачають орієнтацію на особистісні результати освіти. У числі вимог до особистісних результатів освоєння учнями основної освітньої програми загальноосвітнього закладу є сформованість в учнів системи значущих соціальних і міжособистісних відносин, ціннісне усвідомлення особистісних та громадянських позицій в діяльності, соціальні компетенції, правосвідомість, здатність до усвідомлення української ідентичності в полікультурному соціумі і ряд інших [9]. Варто зазначити, що під час засвоєння дисципліни «Фізична культура» у школі, в числі підсумкових особистісних результатів освоєння програмного матеріалу визначено формування усвідомленого, шанобливого і доброзичливого ставлення до іншої мови, віри, громадянської позиції, до історії, культури, релігії, традицій, мов, цінностям народів світу. Одним з основних показників такого ставлення є сформованість толерантності, зокрема, її етнічної складової.

Олімпійський рух має великий вплив на життя сучасної людини і розглядається як гро-

мадський рух, покликаний різноманітними засобами, формами і методами сприяти реалізації принципів олімпізму. Олімпізм – це філософія життя, що підносить і об'єднує в гармонійне ціле гідності тіла, волі та розуму. Метою Олімпізму є повсюдне становлення спорту на службу всебічному розвитку особистості, з тим, щоб сприяти формуванню мирного суспільства, стурбованого про збереження людської гідності [3].

Етап становлення й розвитку олімпійської освіти почався зі створення Міжнародного олімпійського комітету (МОК), проведення Сесії в 1897 р. (Гавр, Франція), на якій були вперше підняті питання олімпійської освіти. З відкриттям Міжнародної олімпійської академії (МОА) в 1961 р. змінилося уявлення про значення олімпійської освіти в сучасному світі. Актуальність розвитку цього напрямку сприяло створенню спеціальної комісії МОК з культури й олімпійської освіти у 2000 р. Вона була створена в результаті об'єднання двох попередніх: комісії МОК з МОА й олімпійської освіти (1967 р.) і комісії МОК з культури (1968 р.). Згодом, до цих організацій, що займаються поширенням олімпізму приєдналися Міжнародний комітет П. де Кубертена, міжнародні й національні центри олімпійських досліджень й освіти, організаційні комітети Олімпійських ігор (ОКОІ), національні олімпійські академії (НОА) та ін. [10].

Олімпійська освіта активно практикується в інших країнах, таких як Канада, Німеччина. Програми олімпійської освіти, що реалізуються в експериментальних школах цих країн, дозволяють значно підвищити орієнтацію учнів на принципи Фейр Плей, знижують негативний моральний вплив існуючої спортивної практики, сприяють позитивному зміні ціннісних орієнтацій особистості [3; 9].

У сучасному олімпійському русі, існує тенденція у вираженості протиріч комерціалізації і професіоналізму. Тому, нагальною проблемою є збереження ідеалів П'єра де Кубертена, закладених в Олімпійську хартію – основний закон олімпійського руху – це, перш за все, організація можливостей мирної конкуренції між спортсменами і окремими країнами, без найменших ознак будь-яких дискримінацій за національною, расовою, соціальною або гендерним принципом. Головні принципи олімпійського руху: солідарність, чесна гра, взаєморозуміння і взаємоповага суперників, дружба – зараз нерідко опиняються під загрозою. Захистити молоде покоління спортсменів від негативних впливів, що мають місце в професійному, комерційному спорті, є нагальним завданням олімпійської освіти [7; 9].

Формування олімпійської освіти в окрему, відносно самостійну галузь педагогічного знання сталося не так давно. Перший хто ввів поняття «Олімпійська освіта» був С. Фавр, в його доповіді в 1968 р (Італія) на 8-й сесії Міжнародної олімпійської академії прозвучало дане поняття [9].

Однак основи олімпійської освіти, зокрема олімпізму, були закладені П'єром де Кубертеном, Джоном Кецеасом ще раніше, в кінці XIX століття, вони розглядали його як філософію і світогляд олімпійського руху і освіти [4].

Про необхідність розгортання та активізації цієї педагогічної діяльності йдеться у багатьох

міжнародних офіційних документах [6]. Заклик включати в державні програми соціального та культурного розвитку і виховання молоді в дусі принципів олімпізму міститься в Міжнародній хартії фізичного виховання і спорту, прийнятої ЮНЕСКО і підписаної майже всіма державами-членами ООН.

У 1983 році на 3-й сесії Міжурядового Комітету з фізичного виховання і спорту при ЮНЕСКО було прийнято резолюцію, в якій було висловлено побажання до всіх держав-учасників Комітету ввести або посилити викладання олімпійських ідеалів в школах і навчальних закладах відповідно до їх власною системою освіти [7].

У 1994 році був створений Керівний комітет проекту всесвітньої компанії «Національні олімпійські комітети в дії: просування олімпійських ідеалів через освіту», який був підтриманий президентом Міжнародного олімпійського комітету (МОК) Хуаном Антоніо Самаранчем.

Ретроспективний аналіз розвитку олімпійського руху уявляє, що не завжди в суспільстві вживався його освітній потенціал. В Україні фундаментально розроблена система олімпійської освіти, реалізація якої здійснюється у двох основних напрямках: загальноосвітньому й спеціально-освітньому (М.М. Булатова, В.Н. Платонов, 1998-2005 р.).

Враховуючи те, що олімпійська освіта – це педагогічний процес, який реалізується на всіх рівнях освіти, а шкільний вік є одним із вирішальних (найважливіший) періодів у формуванні фізичного, морального і духовного розвитку дитини, варто відзначити доцільність олімпійської

освіти школярів [8]. Адже саме у шкільному віці активно розвивається дитячий організм, формуються пізнавальні якості та інтереси, розвиваються рухові здібності, удосконалюються рухові навички, стрімко розвиваються моральні та соціальні принципи поведінки молодших школярів.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Створення сучасної системи освіти і виховання підростаючого покоління неможливе без оптимального вирішення цілої низки соціальних, економічних, екологічних, політичних, правових та інших завдань. Одним із варіантів вирішення цієї складної проблеми може бути організація освітньо-виховного процесу на основі ідеології олімпізму, шляхом запровадження системи олімпійської освіти та розповсюдження літератури серед учнівської молоді.

Олімпійська освіта, як ефективний засіб виховання дітей і молоді має глибокі історичні коріння. Її динаміка може бути представлена у вигляді трьох послідовних етапів: перший – витокі ідеї олімпійської освіти; другий – формування її основ; третій – реалізація й розвиток.

Реалізація олімпійської освіти у виховному процесі дітей та молоді здійснюється шляхом впровадження інноваційних проектів, використання методичних посібників, застосування різноманітних форм поширення олімпійських ідей.

Перспективним напрямком роботи буде подальше вивчення особливостей впровадження олімпійської освіти у процес виховання дітей та молоді різних вікових груп, розробка структури та змісту олімпійської освіти, рекомендацій щодо подальшої її впровадження.

Список літератури:

1. Боднар А.О. Використання засобів масової інформації як способу організації олімпійської освіти. *Вісник Черкаського університету. Науковий журнал. Серія : Педагогічні науки*. Черкаси : вид. від. Черкаського національного ун-ту ім. Б. Хмельницького. 2015. № 22(355). С. 138–142.
2. Булатова М.М. Система олімпійської освіти та нові форми її впровадження. *Олімпійський спорт і спорт для всіх* : Тезиси ІХ Міжнародного наукового конгреса. Київ : Олімп. література, 2005. 7 с.
3. Булатова М. Олімпійська академія України: пріоритетні напрямки діяльності. *Наука в олімпійському спорті*. 2007. № 2. С. 5–12.
4. Булатова М.М. Система олімпійського образования в Украине (1991-2006): методология и практические результаты. *Современный олимпийский спорт и спорт для всех* : Материалы X Междунар. науч. конгр. Гданск, 2006. С. 38–41.
5. Гакман А.В., Крушельницький Б.М. Стан реалізації олімпійської освіти у навчально-виховному процесі (на прикладі міста Чернівці). *Молодий вчений*. № 3.1(43.1) 2017. С. 74–77.
6. Гакман А.В. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності дітей 11-14 років в умовах дитячого табору відпочинку : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.12. Київ, 2010. 231 с.
7. Галан Я., Кирилюк М., Кочубей М. Реалізація олімпійської освіти у професійно-технічних навчальних закладах Буковини. Матеріали ІV міжнародної науково-практичної конференції, 05-06 листопада 2015 р. Чернівці : Технодрук, 2015. С. 204–206.
8. Єрмолова В.М. Олімпійська освіта: теорія і практика : навч. посіб. Київ, 2011. 335 с.
9. Зорій Я.Б., Гакман А.В. Система Олімпійської освіти як засіб педагогічного процесу підростаючого покоління. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2016. Вип. 4. С. 33–35.
10. Олімпійська освіта : методичні рекомендації / укл. М.М. Булатова, С.Ф. Матвеев, В.Ф. Бойко та ін. Київ, 2002. 40 с.
11. Andrieieva O., Hakman A. Health status and morbidity of children 11-14 years of age during school. *Journal of Physical Education and Sport*, 2018. Supplement issue 2, 1231–1236.
12. Andrieieva O., Galan Y., Hakman A., Holovach I. (2017). Application of ecological tourism in physical education of primary school age children. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(1), 7–15. doi: 10.7752/jpes.2017.s1002
13. Binder D.L. Teaching Olympism in schools: Olympic Education as a focus on values education : university lectures on the Olympics. 2005.
14. Hakman A., Vaskan I., Kljus O., Liasota T., Palichuk Y., Yachniuk M. Analysis of the acquisition of expertise and mastery of physical skills for performing techniques by young footballers. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. Supplement issue 2, pp. 1237–1242.
15. Halyna Bezverkhnia, Tetiana Fedirchuk, Viktoria Tsybulska, Mykola Maievskyi, Tetiana Osadchenko, Serhii Pchenko, Anna Hakman (2019). Formation of motivation for professional and applied physical training in future elementary teachers. *Journal of Physical Education and Sport*. Vol 19 (Supplement issue 2), pp. 299–304.

References:

1. Bodnar A.O. (2015). Vykorystannia zasobiv masovoi informatsii yak sposobu rhanizatsii olimpiiskoi osvity. [The use of the media as a way of organizing the Olympic education]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu Naukovyi zhurnal. Seriya : Pedagogichni nauky. Cherkasy : vyd. vid. Cherkaskoho natsionalnoho un-tu im. B. Khmelnytskoho*, no 22 (355), pp. 138–142.
2. Bulatova M.M. (2005). Systema olimpiiskoi osvity ta novi formy yii vprovadzhennia [The system of Olympic education and new forms of its implementation]. *Olympyiskyi sport y sport dlia vsekh : Tezysy IX Mezhdunarodnoho nauchnoho konhressa*. Kyiv : Olymp. lyteratura, 7 p.
3. Bulatova M. (2007). Olympyskaia akademyia Ukraini: pryorytetnie napravleniia deiatelnosti. [Olympic Academy of Ukraine: priority directions of activity]. *Nauka v olympyiskom sporte*, no 2, pp. 5–12.
4. Bulatova M.M. (2006). Systema olympyiskoho obrazovanyia v Ukrainy (1991-2006): metodolohiia y praktycheskye rezultaty. [The system of Olympic education in Ukraine (1991-2006): methodology and practical results]. *Souremnyi olympyiskyi sport y sport dlia vsekh : Materyaly X Mezhdunar. nauch. konhr. Hdansk*, pp. 38–41.
5. Hakman A.V., Krushelnytskyi B.M. (2017). Stan realizatsii olimpiiskoi osvity u navchalno-vykhovnomu protsesi (na prykladi mista Chernivtsi) [The status of the implementation of Olympic education in the educational process (for example, the city of Chernivtsi)]. *Molodyi vchenyi*, no 3.1(43.1), pp. 74–77.
6. Hakman A.V. (2010). Orhanizatsiia rekreatsiino-ozdorovchoi diialnosti ditei 11-14 rokiv v umovakh dytiachoho taboru vidpochynku [Organization of recreational and recreational activities of children 11-14 years old in conditions of children's recreation camp] : dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu : 24.00.12. Kyiv, 2011. P. 231.
7. Halan Ya., Kyryliuk M., Kochubei M. (2015). Realizatsiia olimpiiskoi osvity u profesiino-tekhnychnykh navchalnykh zakladakh Bukovyny. [Implementation of Olympic education in vocational schools of Bukovina] *Materialy IV mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 05-06 lystopada 2015. Chernivtsi : Tekhnodruk*, pp. 204–206.
8. Iermolova V.M. (2011). Olimpiiska osvita: teoriia i praktyka : navch. posib. [Olympic Education: theory and practice : teach. manual]. Kyiv, 335 p.
9. Zorii Ya.B., Hakman A.V. (2016). Systema Olimpiiskoi osvity yak zasib pedagogichnoho protsesu pidrostaiuchoho pokolinnia. [The system of Olympic education as a means of pedagogical process of the younger generation]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriya 15 : Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fyzychna kultura i sport)*. Vyp. 4, pp. 33–35.
10. Bulatova M.M., Matvieiev S.F., Boiko V.F. (2002). Olimpiiska osvita : metodychni rekomendatsii. [Olympic education: methodical recommendations]. Kyiv, 40 p.
11. Andrieieva O., Hakman A. (2018). Health status and morbidity of children 11-14 years of age during school. *Journal of Physical Education and Sport*, Supplement issue 2, 1231–1236.
12. Andrieieva O., Galan Y., Hakman A., Holovach I. (2017). Application of ecological tourism in physical education of primary school age children. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(1), 7–15. doi: 10.7752/jpes.2017.s1002
13. Binder D.L. Teaching Olympism in schools: Olympic Education as a focus on values education: university lectures on the Olympics. 2005.
14. Hakman A., Vaskan I., Kljus O., Liasota T., Palichuk Y., Yachniuk M. (2018). Analysis of the acquisition of expertise and mastery of physical skills for performing techniques by young footballers. *Journal of Physical Education and Sport*, Supplement issue 2, pp. 1237–1242.
15. Halyna Bezverkhnia, Tetiana Fedirchuk, Viktoria Tsybulska, Mykola Maievskyi, Tetiana Osadchenko, Serhii Ilchenko, Anna Hakman (2019). Formation of motivation for professional and applied physical training in future elementary teachers. *Journal of Physical Education and Sport*. Vol 19 (Supplement issue 2), pp. 299–304.